

WOJNA INFORMACYJNA I PROPAGANDA HISTORYCZNA

Raport z badania opinii publicznej
dla Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia

Warszawa 2020

CENTRUM
POLSKO-ROSYJSKIEGO
DIALOGU I POROZUMIENIA

Raport z badań opinii publicznej

WOJNA INFORMACYJNA I PROPAGANDA HISTORYCZNA

Raport z badania opinii publicznej
dla Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia

Warszawa 2020

CENTRUM
POLSKO-ROSYJSKIEGO
DIALOGU I POROZUMIENIA

Raport z badań opinii publicznej

Badania i raport: Anna Szczerbik, Grzegorz Sygnowski i Łukasz Mazurkiewicz (ARC Rynek i Opinia)

© Copyright by Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia 2020

Projekt graficzny i skład: Studio 27 (www.studio27.pl)

Foto na okładce: Wellphoto/Adobe Stock

ISBN 978-83-64486-98-2

Wydawca

Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia

ul. Jasna 14/16A, 00-041 Warszawa

tel. + 48 22 295 00 30

fax + 48 22 295 00 31

e-mail: cprdip@cprdip.pl

<http://www.cprdip.pl>

Spis treści

■ Wprowadzenie – tło i cel badania	4
■ Informacje o badaniu	5
➤ Ogólna ocena stosunków polsko-rosyjskich	7
➤ Styczność z przekazami strony rosyjskiej i postawy wobec nich	11
➤ Ocena i oczekiwania wobec reakcji strony polskiej	16
■ Podsumowanie	19

Wprowadzenie – tło i cel badania

Ostatnie lata w stosunkach między Polską a Rosją upływają przede wszystkim pod znakiem napięć wokół interpretacji historii XX wieku. Inne zagadnienia zeszyły na plan dalszy, stając się jedynie tłem dla pojawiających się z różnym nasileniem propagandowych wystąpień strony rosyjskiej. Dotyczą one wydarzeń i procesów historycznych związanych przede wszystkim z II wojną światową. Treść i styl tych ataków bywają określane jako neostalinowskie, gdyż pobrzmiewają w nich wyraźnie nuty obecne w propagandzie ZSRR z okresu poprzedzającego wybuch wojny, a także te znane z oficjalnej wykładni historii z powojennych podręczników szkolnych. Z perspektywy polskiej wiedzy i interpretacji przeszłości można także mówić o rosyjskim rewizjonizmie historycznym – kwestionowaniu już wcześniej uznanych i oficjalnie potwierdzonych faktów i ocen. Jaskrawym tego przykładem jest stosunek obecnych władz Rosji do paktu Ribbentrop-Mołotow, który ponownie bywa usprawiedliwiany i relatywizowany mimo wcześniejszego jego potępienia.

Coraz bardziej agresywna rosyjska propaganda historyczna jest na ogół uznawana za element wojny informacyjnej, prowadzonej przez Rosję przeciwko krajom UE i NATO. Polska, z powodów historycznych i geopolitycznych, jest naturalnym celem tych ataków. Nie bez znaczenia jest także to, że oba narody – polski i rosyjski – przywiązują dużą wagę do własnej spuścizny historycznej, żywo obecnej w życiu codziennym

i debacie publicznej. Wypowiedzi rosyjskich polityków i publikacje rosyjskich mediów – a następnie reakcje i odpowiedzi strony polskiej – wywołują silne emocje, przykuwają uwagę i stają się szeroko omawianym tematem. Obecność tych zagadnień w mediach zmniejszyła się dopiero wraz z rozwojem pandemii koronawirusa, która odwróciła uwagę od większości innych spraw.

Kalendarz rocznic historycznych – w obu krajach świętowane będą okrągłe jubileusze ważnych wydarzeń z historii II wojny światowej – sprzyja jednak nawrotom propagandowej ofensywy. Przypadająca w maju 2020 r. siedemdziesiąta piąta rocznica zakończenia wojny może stać się pretekstem do kolejnej odstony tej kampanii.

W tym właśnie kontekście na zlecenie Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia (CPRDiP) zrealizowane zostało prezentowane tu badanie opinii publicznej, którego głównym celem było rozpoznanie stosunku Polaków do rosyjskich działań z zakresu propagandy historycznej oraz ocena reakcji polskich władz na te działania. Respondenci wypowiadali się zarówno na temat swojej wiedzy o konkretnych przekazach propagandy rosyjskiej, jak i o towarzyszących im emocjach. Prezentowany raport pozwala lepiej zrozumieć stan świadomości społecznej w Polsce wobec trwającej od kilku lat rosyjskiej kampanii fałszowania i relatywizowania historii XX wieku, kładącej się głębokim cieniem na stosunkach polsko-rosyjskich.

Informacje o badaniu

Metodologia

Badanie miało charakter pomiaru ilościowego, zrealizowanego metodą wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo (CATI).

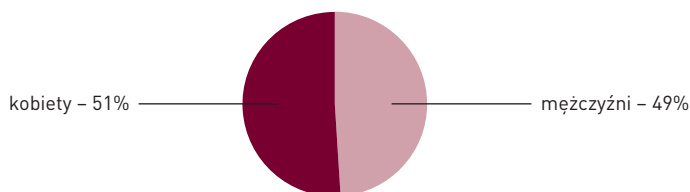
Badanie przeprowadzono na próbie 1005 dorosłych Polaków, reprezentatywnej dla struktury Polski pod względem: płci, wieku, wielkości miejsca zamieszkania i województwa.

Pomiar realizowany był w dniach 14–21.04.2020.

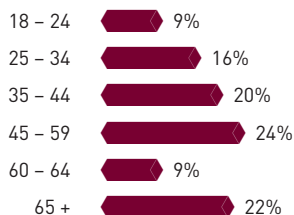
Uwaga metodologiczna: na części wykresów dane nie sumują się do 100%. Sytuacja taka występuje w pytaniach wieloodpowiedziowych. W przypadku pytań z możliwą jedną odpowiedzią minimalne odchylenia od 100% wiążą się z zaokrągleniami procentowania.

Struktura próby

Wykres 1. Płeć

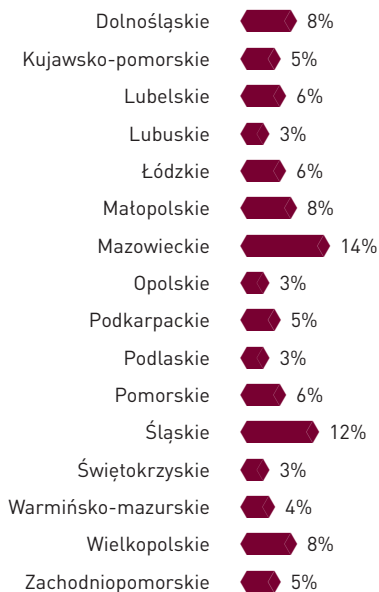

Wykres 2. Wiek

Uwaga: w celu lepszego uchwycenia różnic statystycznych w niektórych analizach brano pod uwagę alternatywny podział na grupy wiekowe:

18-24, 25-34, 35-44, 45-54 (15%), 55-64 (17%) i 65+.

Wykres 3. Wykształcenie**Wykres 4. Województwo****Wykres 5. Wielkość miejscowości**

Ogólna ocena stosunków polsko-rosyjskich

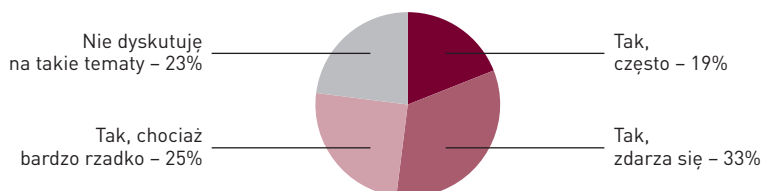
Temat stosunków międzynarodowych dość często pojawia się w rozmowach Polaków – aż 77% osób deklaruje poruszanie tej kwestii w rozmowach ze znajomymi lub rodziną, przynajmniej od czasu do czasu. Skłonność do tego wzrasta wraz z wykształceniem – u osób z wykształceniem podstawowym lub średnim odsetek ten wynosi 62%, natomiast u osób,

które uzyskały wykształcenie wyższe – aż 90%. W przypadku jednej piątej Polaków temat ten pojawia się często.

23% Polaków nie porusza tej tematyki w rozmowach. Widać tu różnicę pokoleniową – w przypadku najstarszej grupy wiekowej (65+) odsetek ten wzrasta do 33%.

Wykres 6. Stosunki międzynarodowe jako przedmiot rozmów

Czy sprawy międzynarodowe są przedmiotem rozmów, jakie prowadzi Pan/i z rodziną lub znajomymi?

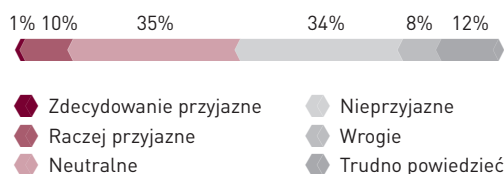

Polacy dość krytycznie postrzegają stan stosunków pomiędzy Polską a Rosją – 42% ocenia je negatywnie, jako wrogie lub nieprzyjemne. Odsetek ten wyraźnie zmienia się wraz

z wiekiem – w przypadku młodych osób (18-24 lata) wynosi 26%, u osób z najstarszej grupy wiekowej (65+) – aż 53%. Zaledwie 11% badanych określa stosunki Polski z Rosją jako przyjazne.

Wykres 7. Ocena stosunków Polski z Rosją

W jaki sposób określił/a/by Pan/i obecne stosunki Polski z Rosją?

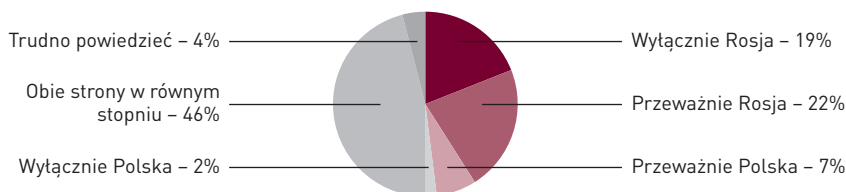
Niemal połowa osób negatywnie oceniających stosunki pomiędzy oboma krajami sądzi, że za taki stan rzeczy w równym stopniu odpowiada ją obie strony (46%). Wśród pozostałych osób dominuje opinia, że odpowiedzialność ponosi strona rosyjska (41%). Polskę jako stronę odpowiedzialną za złe stosunki wskazuje jedynie 9% Polaków.

Największy wpływ na diagnozę, kto odpowiada za złe stosunki między Polską i Rosją, ma wiek badanych. W grupie osób najmłodszych (18-24 lata) przekonanie o tym, że za złe stosunki odpowiadają w równym stopniu obydwa kraje deklaruje aż 72% badanych, podczas gdy w grupie osób najstarszych (65+) odsetek ten wynosi 40%. Wraz z wiekiem wzrasta skłonność do przypisywania odpowiedzialności stronie rosyjskiej

(od 27% w grupie 18-24 lata, 31% w grupie 25-34 lata, 33% w grupie 35-44 lata, 47% w grupie 45-59 lat, 49% w grupie 60-65 lat i 46% w najstarszej grupie).

Inną zmienną, która istotnie różnicuje opinie w tym zakresie, jest wykształcenie. Okazuje się bowiem, że osoby z wyższym wykształceniem najczęściej (59%) wskazują równocześnie obydwa kraje jako odpowiedzialne za złe stosunki. Wśród osób z wykształceniem średnim odsetek ten wynosi 42%, w przypadku osób z wykształceniem podstawowym i zawodowym – 38%. W tej ostatniej grupie najsilniejsza jest tendencja do przypisywania odpowiedzialności Rosji (53%).

Wykres 8. Odpowiedzialność za stosunki Polski z Rosją
Która strona, według Pana/i, ponosi odpowiedzialność za obecny stan stosunków Polski z Rosją?

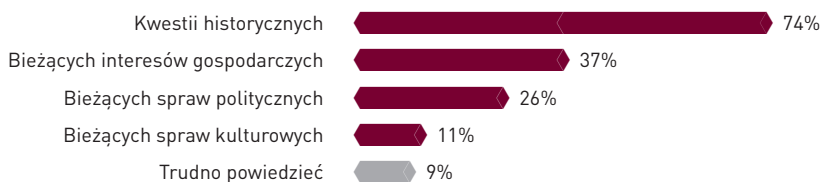

Głównym podłożem zatargów pomiędzy Polską a Rosją są, w odbiorze polskiego społeczeństwa, kwestie historyczne (wskazywane przez 74% Polaków).

Do napięć prowadzą też sprawy bieżące, dotyczące głównie interesów gospodarczych (37%) i spraw politycznych (26%) – przede wszystkim katastrofy smoleńskiej i zwrótu wraku samolotu.

Rzadziej jako podłoże konfliktu wskazywane są kwestie kulturowe (11%).

Upatrywanie w kwestiach historycznych najczęstszych powodów zatargów między Polską i Rosją, chociaż najczęściej spotykane wśród osób najlepiej wykształconych, jest charakterystyczne dla wszystkich badanych, bez względu na takie czy inne cechy demograficzne.

Wykres 9. Zatargi pomiędzy Polską a Rosją*Czego dotyczą zatargi pomiędzy Polską i Rosją?*

Wśród kwestii politycznych, które stanowią przyczynę zatargów pomiędzy Polską i Rosją, najbardziej istotną kwestią jest katastrofa smoleńska oraz odmowa Rosji wydania wraku samolotu. Problem ten jest zdecydowanie dominujący

i pozostawia inne zatargi polityczne w cieniu, wśród tych innych wymienić można sprawę gazociągu Nord Stream czy interwencję Rosji na Ukrainie.

Wykres 10. Zatargi pomiędzy Polską a Rosją – kwestie polityczne*Czego dotyczą zatargi pomiędzy Polską i Rosją?**Odp.: Bieżących spraw politycznych, jakich?*

Na wykresie przedstawiono najczęstsze odpowiedzi (pow. 5%)

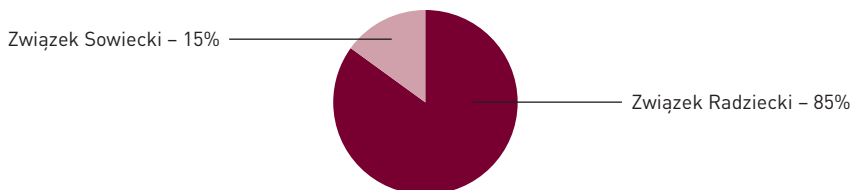
W badaniu pytano także o określenia stosowane dla nazwania państwa będącego poprzednikiem dzisiejszej Rosji. Polacy najczęściej używają określenia Związek Radziecki (85%).

Nazwą Związek Sowiecki postępuje się 15% Polaków. Odsetek ten jest wyższy w najstarszej grupie wiekowej (65+), gdzie wynosi 23% oraz, co ciekawe – częściej tego określenia używają mężczyźni (20%) niż kobiety (11%). Patrząc natomiast na poszczególne województwa,

z których pochodzą badani, najwyższy odsetek (28%) notujemy wśród mieszkańców województwa lubelskiego.

Jak się okazuje, istnieje korelacja między nazewnictwem stosowanym wobec poprzednika Federacji Rosyjskiej a diagnozą stanu stosunków polsko-rosyjskich. Im te stosunki postrzegane są bardziej negatywnie, tym częściej respondenci skłaniają się do używania nazwy Związek Sowiecki.

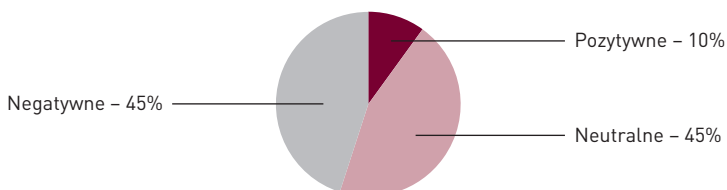
Wykres 11. Związek Radziecki czy Związek Sowiecki – stosowane określenie komunistycznego państwa, poprzednika Federacji Rosyjskiej
Którą nazwą postępuje się Pan/i najczęściej, mówiąc o komunistycznym państwie, poprzedniku dzisiejszej Rosji?

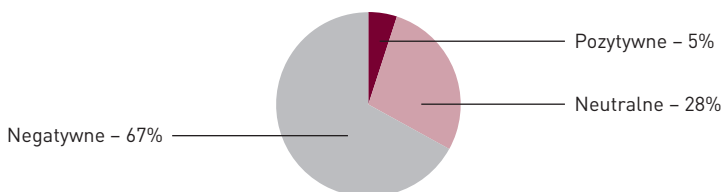
Obie nazwy budzą negatywne odczucia, przy czym zdecydowanie gorsze skojarzenia wywołuje określenie Związek Sowiecki – aż 67%

Polaków przyznaje, że nazwa ta budzi negatywne emocje. W przypadku Związku Radzieckiego odsetek ten wynosi 45%.

Wykres 12. Skojarzenia z określeniem Związek Radziecki
Jakie skojarzenia ma Pan/i, gdy słyszy Pan/i nazwę Związek Radziecki?

Wykres 13. Skojarzenia z określeniem Związek Sowiecki
Jakie skojarzenia ma Pan/i, gdy słyszy Pan/i nazwę Związek Sowiecki?

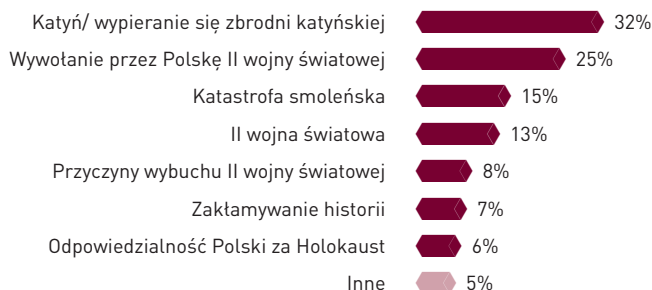
Styczność z przekazami strony rosyjskiej i postawy wobec nich

Polacy dość często stykają się z rosyjskim rewizjonizmem historycznym. Wskazywane spontanicznie przekazy strony rosyjskiej dotyczą

przede wszystkim negowania zbrodni katyńskiej oraz kwestii związanych z II wojną światową.

Wykres 14. Kwestie historyczne w przekazach rosyjskich – odpowiedzi spontaniczne *O jakich przekazach ze strony Rosji odnoszących się do wydarzeń historycznych dotyczących Polski Pan/i słyszał/a?*

Na wykresie przedstawiono najczęstsze odpowiedzi (min. 5%)

Spośród uwzględnionych w badaniu propagandowych przekazów strony rosyjskiej Polacy najczęściej spotykają się z opinią, że w Polsce fałszuje się historię, wymazując pamięć o „żołnierzach-wyzwolicielach z Armii Czerwonej”. Z komunikatem takim zetknęło się 73% Polaków (częściej osoby starsze niż młodsze – w grupie wiekowej 65+ odsetek ten wynosi 81%, w grupie 18-24 lata – 62%). Co ciekawe, co piąta z tych osób uważa ten przekaz za wiarygodny. Przeciwnego zdania jest natomiast ponad połowa z nich (uwaga: na pytanie

o wiarygodność przekazów odpowiadały tylko te osoby, które zetknęły się z danym przekazem).

Z przekazem rosyjskich władz o negowaniu agresji ZSRR na Polskę 17 września 1939 r. spotkało się 69% Polaków (rzadziej osoby w wieku 25-34 lata niż przedstawiciele pozostałych grup wiekowych), przy czym zdecydowana większość z nich (80%) uważa, że jest on oparty na fałszu. Przeciwnego zdania jest 8% odbiorców.

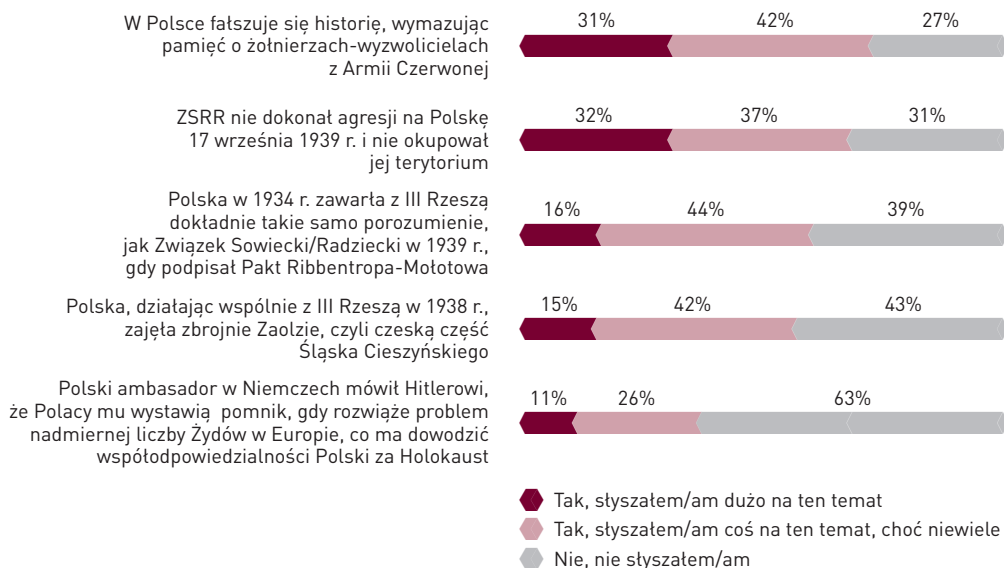
Z przekazem, że Polska w 1934 r. zawarła z III Rzeszą dokładnie takie samo porozumienie jak Związek Sowiecki/Radziecki w 1939 r. (Pakt Ribbentrop-Mołotow), spotkało się 61% Polaków (najczęściej osoby w wieku powyżej 65 lat – 75%). Prawie dwie trzecie z nich uważa, że jest to nieprawda. Przekaz ten był wiarygodny dla 7% osób.

Na czwartym miejscu znajduje się przekaz, zgodnie z którym Polska, działając wspólnie z III Rzeszą w 1938 r., zajęła zbrojnie Zaolzie. Spotkało się z nim 57% Polaków. Stosunkowo

duża część z nich – co piąta osoba – jest skłonna się z tym zgodzić. Za fałsz historyczny uważa go połowa z polskich odbiorców komunikatu.

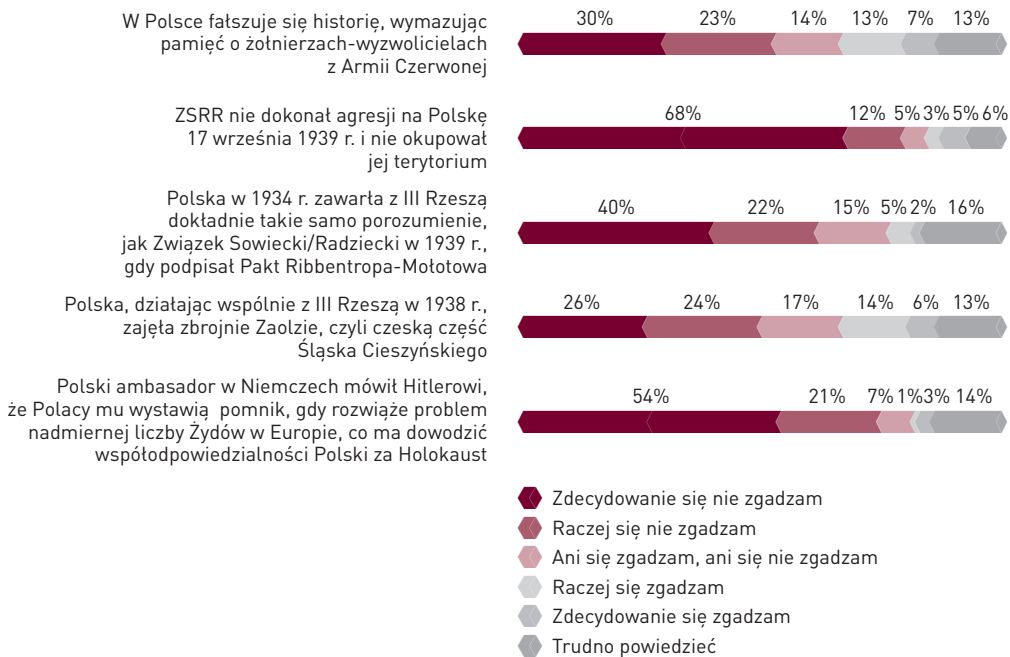
Co trzeci Polak spotkał się z enuncjacją, że Polska jest współodpowiedzialna za doprowadzenie do Holokaustu, skoro polski ambasador w Niemczech mówił Hitlerowi, że Polacy mu wystawią pomnik, gdy rozwiąże problem nadmiernej liczby Żydów w Europie. Przekaz ten cieszy się niską wiarygodnością – zgadza się z nim zaledwie 4% polskich odbiorców.

Wykres 15. Stycznosc z propagandowymi przekazami historycznymi strony rosyjskiej
Czy słyszał/a Pan/i o następujących przekazach ze strony Rosji odnoszących się do kwestii historycznych?

Wykres 16. Stosunek do przekazów strony rosyjskiej

W jakim stopniu zgadza się Pan/i bądź nie zgadza się Pan/i z tezami wygłaszanymi przez przedstawicieli Rosji odnoszącymi się do przytaczanych wcześniej wątków historycznych?

Wśród spontanicznie wymienianych motywów działania władz rosyjskich najczęściej pojawiało się dążenie do wykreowania negatywnego wizerunku Polski i poprawy wizerunku Rosji (14%). Polacy przypisują też stronie rosyjskiej dążenie do fakszowania historii (11%) oraz wywoływania

napięć i konfliktów między narodami (10%). Działania te są również postrzegane jako sposób na osiągnięcie i umocnienie władzy. 6% badanych przypisuje stronie rosyjskiej dążenia imperialistyczne, a nawet chęć zajęcia Polski.

Wykres 17. Powody działań strony rosyjskiej – odpowiedzi spontaniczne*Jak Pan/i odbiera pojawianie się takich przekazów ze strony władz Rosji?**Co chce osiągnąć Putin?*

Na wykresie przedstawiono najczęstsze odpowiedzi (min. 5%)

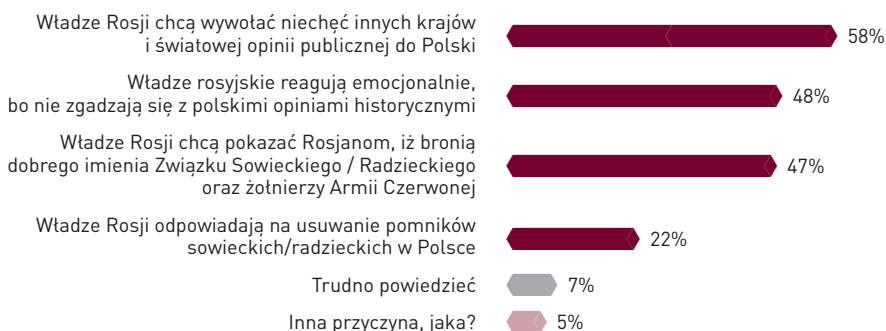

Natomiast zapytani o stosunek do kilku popularnych interpretacji motywów działań władz Rosji, Polacy wskazują najczęściej dążenie do wywołania nieprzychylnych Polsce postaw na arenie międzynarodowej (58%).

Niemal połowa Polaków (48%) uważa, że działania te wynikają z emocjonalnych reakcji władz Rosji na polskie opinie historyczne.

Podobny odsetek Polaków (47%) sądzi, że władze Rosji chcą pokazać Rosjanom, że bronią dobre go imienia ZSRR i żołnierzy Armii Czerwonej.

Zdaniem 22% Polaków niekorzystna dla Polski narracja historyczna to reakcja władz Rosji na usuwanie pomników żołnierzy sowieckich.

Wykres 18. Powody działań strony rosyjskiej*Co jest według Pana/Pani powodem działań władz Rosji?*

Polacy dość emocjonalnie reagują na rosyjskie działania propagandowe. Dominują emocje z obszaru złości – oburzenie (42%) i irytacja (35%).

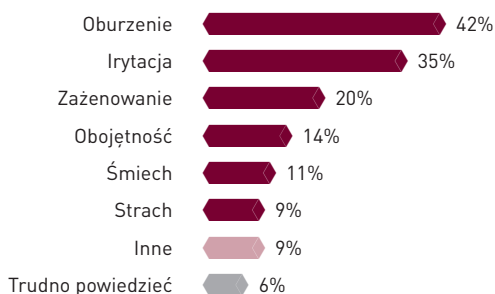
Co piąty Polak odczuwa zażenowanie, 11% reaguje śmiechem (częściej mężczyźni – 16%

niż kobiety – 6%), a 9% strachem (częściej kobiety – 12% niż mężczyźni – 5%).

Obojętność pojawia się u 14% Polaków, przy czym częściej są to mężczyźni niż kobiety.

Wykres 19. Reakcje emocjonalne

Jakie emocje towarzyszą Panu/i, gdy słyszy Pan/i o działaniach propagandowych Rosji, za pomocą których dochodzi do manipulowania oraz zaprzeczania faktom historycznym?

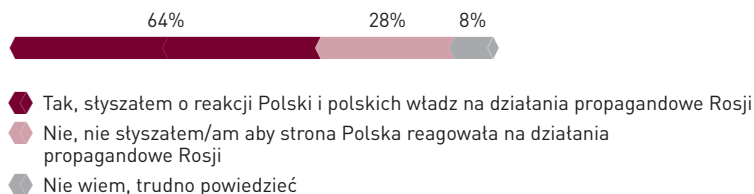
Ocena i oczekiwania wobec reakcji strony polskiej

Reakcja strony polskiej na propagandowe i antypolskie działania Rosji dociera do dość szerokiej grupy Polaków (64%, częściej mężczyzn i osób starszych). Jednocześnie jednak żadnej reakcji

nie dostrzegło 28% Polaków. W najmłodszej grupie wiekowej (18-24 lata), odsetek ten wynosi aż 49%.

Wykres 20. Reakcje strony polskiej

Czy spotkał/a się Pan/i, tj. słyszał/a lub czytał/a o reakcji strony polskiej na zarzuty władz rosyjskich wobec Polski?

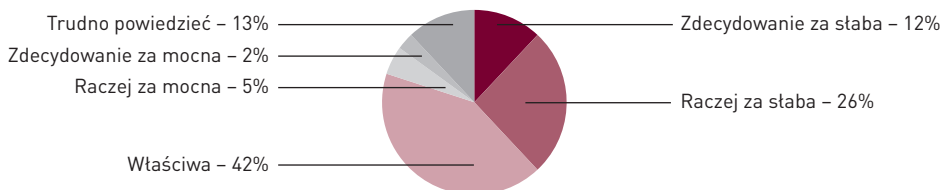

Polacy w różny sposób oceniają reakcję Polski i polskich władz na działania propagandowe Rosji. Zdaniem 42% reakcje te są właściwe

i adekwatne. 38% uważa je za zbyt słabe. Na zbyt mocną reakcję strony polskiej wskazuje jedynie 7%.

Wykres 21. Reakcje strony polskiej

Jak Pan/i ocenia reakcję Polski i polskich władz na działania propagandowe Rosji? Czy według Pana/i reakcja Polski i odpowiedź Polski była:

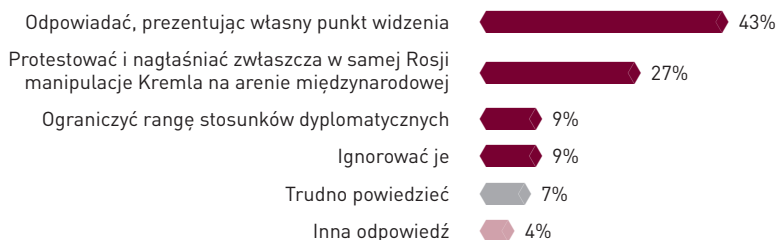

Polacy oczekują aktywnego reagowania strony polskiej na działania władz Rosji. Tylko 9% Polaków sądzi, że należy je ignorować. Najbardziej pożądaną reakcją jest odpowiadanie, prezentowanie polskiego punktu widzenia (43%), oczekiwanie to jest szczególnie

widoczne wśród osób w wieku 25-34 lata (60%). 27% Polaków oczekuje nagłaśniania manipulacji w samej Rosji. Zwolennicy ograniczenia rangi stosunków dyplomatycznych stanowią jedynie 9% Polaków.

Wykres 22. Oczekiwania w stosunku do strony polskiej

W jaki sposób, Pana/i zdaniem, powinny reagować władze Polski na działania Rosji?

Polacy skłaniają się ku opinii, że Polska powinna koordynować swoją reakcję na działania Rosji z władzami Litwy i Ukrainy, choć taki kierunek działań budzi pewne kontrowersje i ma swoich przeciwników.

Zdaniem 42% badanych działania takie zwiększą zdolność do skutecznej odpowiedzi na agresywną politykę Kremla.

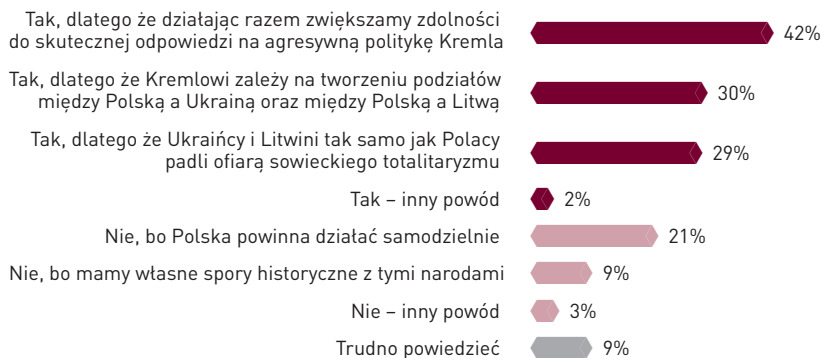
30% Polaków uważa, że aktywność taka będzie przeciwdziałać kreowanemu przez Kreml podziałom pomiędzy tymi krajami.

Podobny odsetek osób sądzi, że za podjęciem skoordynowanych działań przemawia to, iż przedstawiciele wszystkich tych narodów padli ofiarą sowieckiego totalitaryzmu.

Przeciwnicy takiej współpracy wskazują, że Polska powinna działać sama (21%). Prawie co dziesiąty Polak uważa, że argumentem przeciw koordynowaniu reakcji są historyczne spory z Ukraińcami i Litwinami.

Wykres 23. Stosunek do koordynacji działań z Litwą i Ukrainą

Władze rosyjskie wysuwają regularnie zarzuty wobec Litwy i Ukrainy o usprawiedliwianie współdziałania z Hitlerem, brak wdzięczności wobec Armii Czerwonej za wyzwolenie tych krajów i usuwanie sowieckich pomników. Czy wobec tego Polska powinna koordynować swoją reakcję na działania Rosji z władzami Litwy i Ukrainy?

Podsumowanie

Rosyjska kampania propagandowa, dotycząca zwłaszcza historii II wojny światowej, jest zauważana i dość powszechnie obecna w świadomości Polaków. Trzy czwarte z nich wskazuje właśnie kwestie historyczne jako główny przedmiot zatargów pomiędzy Polską a Rosją. Bieżące interesy gospodarcze, sprawy strictly polityczne i kulturowe zajmują dalsze pozycje. Zdaniem Polaków tematyka historyczna dominuje w stosunkach z Rosją, wypełnia obecnie niemal całą ich agendę.

Niewątpliwie najpowszechniej odbieranym tematem rosyjskich przekazów (pojawiającym się w spontanicznych odpowiedziach badanych) jest zbrodnia katyńska, a ściślej – próby odsuwania lub relatywizowania sowieckiej odpowiedzialności za tę zbrodnię. Zaraz potem pojawiają się wątki związane z rzekomym przyczynieniem się przez Polskę do wybuchu II wojny światowej – czy to poprzez układanie się z III Rzeszą, czy to poprzez zajęcie Zaolzia. Wydarzeniem rozciągniętym niejako pomiędzy historią a bieżącą polityką jest katastrofa smoleńska, którą badani także włączają do zestawu rosyjskich oddziaływań obok kwestii ściśle historycznych.

Kiedy prezentowano respondentom listę konkretnych przekazów rosyjskiego nadawcy, najpowszechniej deklarowano styczność z wątkiem rzekomego wymazywania przez Polskę pamięci o sowieckich żołnierzach-wyzwolicielach ziem polskich. Warto zwrócić uwagę, że ten zarzut (kierowany przez Rosję nie tylko do Polski, ale do każdego kraju próbującego zmienić sowiecki kanon upamiętniania Armii Czerwonej) jest najbardziej bezpośrednim nawiązaniem do bieżącej polityki historycznej państwa polskiego.

Polacy dostrzegają wyraźnie napięcia w stosunkach polsko-rosyjskich, przy czym opinie na temat odpowiedzialności za ten stan rzeczy są podzielone – aż 46% z nich skłania się

ku pogładowi, że leży ona po obu stronach, nieco mniejszy odsetek przypisuje odpowiedzialność wyłącznie stronie rosyjskiej. Warto wskazać tu na silną korelację pomiędzy opinią w tej sprawie a wiekiem respondenta. W najmłodszej grupie wiekowej aż 72% badanych uważa, że odpowiedzialność za zły stan stosunków ponoszą obie strony. Pogląd taki podziela z kolei 40% najstarszych respondentów. Także wyższe wykształcenie sprzyja skłonności do przyjmowania założenia o „symetrii odpowiedzialności” za zły stan relacji polsko-rosyjskich. Na taką postawę wobec tego problemu oddziałuje, być może, świadomość złożoności czynników wpływających na stan stosunków międzypaństwowych, która jest z reguły większa u ludzi z wyższym wykształceniem. Może to być jednak także świadectwo swoistej poprawności politycznej, nakazującej dostrzeganie racji innych, czy też oddziaływanie mechanizmów psychologicznych, zwodniczo sugerujących, że prawda leży pośrodku.

Jest to jedno z najważniejszych ustaleń omawianych tu badań. Gdyby bowiem postawić pytanie, czy działania rosyjskie przynoszą zamierzony skutek – to właśnie powyższe wskazania mogłyby zostać uznane za potwierdzenie, że przekaz propagandowy bywa skuteczny. I choć w warstwie deklaratywnej propaganda rosyjska spotyka się z krytycznym odbiorem, wzbudza negatywne emocje, to jednak niektóre jej przekazy znajdują w Polsce swoich zwolenników – przede wszystkim wątek pomniejszania roli Armii Czerwonej w wyzwoleniu Polski oraz temat zbrojnego zajęcia Zaolzia jako dowodu na współpracę z III Rzeszą. Obie te opinie są uznawane za wiarygodne przez 20% osób, które się z nimi spotkały.

Kluczowym motywem działań strony rosyjskiej jest, w ocenie Polaków, dążenie do kreowania niekorzystnego wizerunku Polski, wzbudzania do niej niechęci na arenie międzynarodowej.

Ten aktualny, międzynarodowy kontekst propagandy historycznej jest więc trafnie dekodowany przez polską opinię publiczną.

Polacy oczekują aktywnego reagowania strony polskiej na propagandowe działania władz Rosji – przede wszystkim prezentowania własnego punktu widzenia, protestowania i nagłaśniania manipulacji Kremla. Opinie Polaków na temat dotychczasowych reakcji strony polskiej są podzielone. Nieznacznie przeważa opinia, że były one adekwatne (42%), nieco rzadziej są one oceniane jako zbyt słabe (38%).

Prezentowane tu badanie pokazuje dość powszechny kontakt polskiej opinii publicznej z przekazami rosyjskiej propagandy historycznej. Większość tych przekazów nie trafia na zbyt podatny grunt, spotykając się z odrzuceniem na poziomie racjonalnym i negatywnym odbiorem emocjonalnym. Konsekwencja Rosji w forsowaniu niektórych tez mogła się jednak przyczynić do wytworzenia wrażenia u sporej części Polaków, iż odpowiedzialność za zły stan stosunków z Rosją nie leży wyłącznie po jej stronie.

Głównym celem prezentowanego tu badania opinii publicznej było rozpoznanie stosunku Polaków do rosyjskich działań z zakresu propagandy historycznej oraz ocena reakcji polskich władz na te działania. Respondenci wypowiedzieli się zarówno na temat swojej wiedzy o konkretnych przekazach propagandy rosyjskiej,

jak i o towarzyszących emocjach. Prezentowany raport pozwala lepiej zrozumieć stan świadomości społecznej w Polsce wobec trwającej od kilku lat rosyjskiej kampanii fałszowania i relatywizowania historii XX wieku, kładącej się głębokim cieniem na stosunkach polsko-rosyjskich.

**CENTRUM
POLSKO-ROSYJSKIEGO
DIALOGU I POROZUMIENIA**

Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia

ul. Jasna 14/16A, 00-041 Warszawa

tel. + 48 22 295 00 30, fax + 48 22 295 00 31

e-mail: cprdip@cprdip.pl, <http://www.cprdip.pl>